

Lachowicz, Fische C.

עֲרָכִים

Apak'hion

קבצים לשאלות-החיים ולספרות

ערוכים על-ידי

פ. ז. חובר

א.

הוצאת, ערכים, ירשה

תרע"ט

ציון לעִירָה/מאת הלל צייטלין

I

הרחק הרחק מן הדרכים הכבושות והנתיבות הרהבות, הרחק הרחק מן
ה"עירות" הידועות ומפוכיחן הידועים, עמדו עירות בודדות, אשר השמים שעליהן
אחרים הם והשמש—אחרת.

אלהי השמים בחסדו הקרין פניהן, שמשו האירה בִּתְרֵן אור חותר את
נגות־הקִרְשִׁים שלהן.

חֹלֶן—אחר היה, מועדן ושבתן — אחרים, אנשיהן—אחרים, עֶצְבֵן ומשושן—
אחרים.

עִירַת נעורי! אני רואה אותך בהקיץ, אני רואה אותך בחלום —
אליך אשא נפשי בין חומות העיר, בין רצפות האבן, בראש הומות, בין
הרחובות המוארים באור החשמל ואנשיהם-צללים.

II

בְּלִילָה בְּלִילָה באים הסִזִּים להִתְפַּלֵּל בבית־הכנסת הנבוה, העתיק, החרב.
זבִּיאִים הם עמם ספר תורה שֶׁל אֵשׁ. משה רבנו קורא: יַעֲמֹד יִצְחָק בן
אַבְרָהָם...

בְּלִילָה בְּלִילָה מלא בית־הכנסת העתיק, החרב צדיקים, מלאכים ושרפים.
יצדיקים מתפללים, המלאכים אומרים שירה, השרפים אומרים: קְדוֹשׁ, קְדוֹשׁ...
בְּלִילָה בְּלִילָה, כשנאה החבורה הקדושה להתפלל, מִלֹּת אותה הצפרים—
ובקרא הקורא: "יעמוד יצחק בן אברהם", ובהשמע הדבר על הבן הגעקק

והעטרה שעטרהו מלאכי־רום, הצפרים פורשות כָּנָף, עושות לו חֶסֶד —
ובהקרא על המצרים אשר טבעו בים סוף ועל בני ישראל אשר נגאלו,—
עִמִּים וארץ יגילן, אבות ישורן, צפרים תקשֶׁבְנָה —

ובהקרא על כל הנסים והנסלאות שטמור דור — הצפרים הִגָּה הִגָּן, עֵס
הקדושים והטהורים מספרות הן תהלות ד'.

בבקר בבקר, כשבאים הילדים אף התורכה הקדושה, רואים הם את

הנפרים עצות מהלון להלון, מכתל לכתל, עוד רועדות כנפיהן, עוד נשמע
צלצל שיר הערב, עוד נשמע הד התפלה —

והנה הכתב שעל גבי הכתלים הגבוהים, כתב שנמחק מרוב ימים, אבל
עוד פה ושם קמעי סתוים —

והנה הציורים שעל גבי הכתלים הגבוהים, ציורים שנמחקו מרוב ימים
אבל פה ושם עוד ידאו קמעי מנורות, אריות, נשרים —

והנה יוצאים הילדים משם ובאים אל בית-המדרש הסמוך, של חסידים
הא, בו יתפללו, בו ינגנו, בו ישירו, בו יתדבקו —

והנה עומד ליד אחד המפסלים שבאמצע בית-המדרש רבי יעקב הזקן,
כלו מכסה במלית, פניו לא יראו, דבריו לא ישמעו. רק אנתה-הריש תשמע...

והנה יוצאים כל המתפללים, נשואים רק יחידים סגולה: רבי יעקב מנגן
את נגון הלבד שלו, קולו הולך ורם —

והנה — קולי קולות —

ר' אלהיכם אמת —

ורועדים הכתלים —

אמת, אמת, אמת...

ומורגש בכל — ודאי, ודאי, כך הוא, אי אפשר באופן אחר —

הו אמת !!!

ושם בפנה נכתרה שכתרה השני עומד רבי אברהם-אל-המפלל, אורח הוא
בעירתנו.

לא ברעש תפלתו, מתפלל הוא מלה במלה ומפרש כל דבר —
המכסה שמים בעבים — וואם ער בעדעקט די הימלען מיט וואַלדקענס,
המכין לארץ מטר — וואָס, ער ברייט-אָן פאַר דער ערד רעגען, פארוואָס איז דאָס
אָווי ?

ווייל, נותן לכהמה לחמה — ווייל דער אויבערשטער גיט דאָך אויך דער
כהמה ברויט; לבני עורב אשר יקראו — אויך צו די יונגע ראָבען וואָס שרייען
צו איהם נעבעך —

והנה בסנה אחרת עומד אברך אחד בעל קומה ממוצעת, פניו שהורים,
זקן עגול ושחור, עיניו אש, קמטי-מחשבה; הנה שקוע הוא כלו בהתבוננות —
והנה קופץ הוא סתאם ממקומו פאלו נשכו נחש. א', א', א'; רץ
מכור לכתל, מקצה אחד של בית המדרש למשנהו, נח מעט, עומד, חושב
מהשבה חדשה, שָב ממקומו, נשקע עוד הפעם בהתבוננות —

והנה מאחורי הבימה עומד אחד המתפללים, צועק מרה, עושה העויות
זשונות, נלחם הוא עם איוו מחשבה זרה. הפץ הוא לכחותה או להעלותה.
הרי הוא כמוכע בים, נתון בין החיים והמות, צועק לעזרה —

והנה בכתל המזרח עומד המנגן בעצמו. גם הוא אורח בעירתנו, משיעיר

הוא, חוזר הוא על דברי אלקים חיים. מתפלל הוא בשבת עד השעה הרביעית
אחר הצהרים, בעלי-הבתים נומרים כבר את סעודותיהם, מפילים מחוץ לעיר
זשבים ונכנסים לשמוע את התפלה שמתפלל המשפיע בינו לבין עצמו —

אינו חזן ולא בן-חזן, אך עומד הוא בראש מטה הצדה שעות שלמות
בלי היוז ממקומו ומנגן את נגונו לר'...

ונגונים רבים לו. נגונים אין-סוף. כמציא הוא אותם חדשים לבקריה. ממקור
גששו יקרו. גם השמחה הנשגבה גם התונה העמקה, נענועים עצומים, דאבון
לב, בכיה, יסורי-נפש נוראים, עסיסה למרום ונסילה, תחנוני ילד, תחנוני אם,
ישועות ונחמות מן העולמות העליונים.

ועל יד אחד השלחנות עומדים שני אנרכים שכבר נמרו את תפלהם.
דגה הם מן המשיכיים שבחסידות, דבורם בקמעי משפטים, ברסו, בסוד —
סוף סוף אינני מבין, באיזה אופן השכל והמושכל בשעה
שהם בכה — הכל אחד?

— מפני שהם אז באין, ובאין הכל בא לאחרות הפשוטה.

— אבל הלא אז כבר אין שכל, משיכל ומושכל?...

והנה על יד שלחן אחר עומדים אנרכים אחרים ומדברים מלידבריהותא.

— מה ענינו של מתנגד? הרי הוא כאותו הגוי, להבדיל, האמר: ניע

אוקראיניטשהה, ניע אויביל ניקאהה, ווי סאמי ריי פאירוו... הרי המתנגד

תושב: התפללתי בצבור, לא אחרי זמן קריאת שמע — נן העדן בלוי שלי הוא:

לאט לאט מתרוקן בית-המדרש מן המאחרים להתפלל, באים לוסי-תוור

במקומם —

והנה הפלפול, הרעש, הנצוח בהלכה, פירכות, קושיות, שאלות, תשובות

איסכא-מסתברא, ורמינהו —

והנה נגוני גמרא מסלסלים —

אמר רבא: חמש אונות אית לה לריאה... חמש... חמש... תרתי מימינא

ותלתא משמאלא... נו... עוד הפעם: תרתי מימינא ותלתא... תלתא... תלתא...

ומשלחן אחר:

וכלהו אי שרית בור ביניהו אתיין כלהון במה הצד... באיזה אופן?...

א

בתבא רחמנא שור ובור היינו לוטמים —

ובין הרעש מאחד השלחנות קול דממה דקה, דממת האגדה —

בשעה שעלה משה למרום מצא להקדוש ברוך הוא יושב וקושר כתרים

לאונות —

ומן השני —

בשעה שעלה משה למרום בקשו מלאכי השרת לדחפו: מה לילוד אישה —

מיד פרשו עליו ענני —

ומן השלישי —

30

אמר הקדוש ברוך הוא : אני הבערתי איש בציון, עלי לשלם את חבתי...
הרי זו — הישבת ש-עירה.

III

והנה גם' המועד שבעירה.

כיון שמניעים "שלשת ימי חבלה" רצים הילדים בשדות שמסביב, מטפסים על האילן האחד שבעירה ומתכננים לנשלו. אילן של אנסים הוא ושיך לזכרון הנגיד" (הקבצן היותר גדול שבעירה). אשתו של שמעון צועקת חסם. הילדים יורדים אחד אחד, נפרדים למראית עין, אחר כך שבים הם זה במקלן, זה באבניו, יה בכרול אשר מצא, נגשים לאט לאט אל האילן — והפירות נושרים...

רואה זאת אשת שמעון ומקללת קללות נמרצות; אבל מי שומע לה ? המלחמה בינה ובין הילדים מתחזקת. היא תופשת אחד הילדים, מכה אותו, מסירה את כובעו מעליו, אבל בתוך שהיא מתאבקת עם האחד מטפסים מזיקים אחרים על האילן ומשירים את האגסים ארצה.

משם הלכת החבורה אל הנגר שבקצה העירה, עולים על הגשר, מביטים על קצה המים, זורקים כל מיני שביבי עץ ואבנים, מעפילים לעלות אל הטחנה, יורדים משם בכדי להשיט אניות-ינף על גבי מי הנהר שמתחת, מתגוששים, תורפים איש אחיו המימה, מתגוללים בירך דשא, משתובבים ומתרוצצים — אבל גם זאת יהיה להם לזרא. ה"חברא הלבנה" תשים אז פניה אל קצה העירה השני; שם עומדת טחנתו של מישקה, ומשרף-לבנים.

ושם, באותו מקום, דממה מאין כמוה. השלך תם. אלם ונרחב השדה, נרחב למאד. איש אין עובר, דרך ישרה — ומרחקים. טחנת-הרוח אינה טוחנת. מישקה ובניו אינם. הו דרור, הו חפש !

אמנם, שומרינו של מישקה, שני כלבים עוי-נפש, לא ננחד מקומם, אלא שגם הם מחרישים עתה ואינם עושים רעה לאיש. המה נחים מתוך בשלנות. דק את זנבם הם מניעים, — בלאט, בכבודות, — ונחים...
אז יעפילו בני-החבורה לעלות אל הטחנה, היא טחנת-הרוח של מישקה. יוצים הם להניע את הגלגלים בזרוע, אחרי כן הם יורדים, וברדתם יעלו על גבו של הבית הקרוב —

אחרים הולכים להם אל בית משרף-הלבנים, שם הם נכנסים לפני ולפנים של תיבת-השיר, העומדת בטבורה של החצר, מלכלכים את פניהם וכפות-ידיהם. עד כי ילבן מלבן תארם, יורדים למקום שם שורפים את הלבנים, עושים שם זמך מה ויוצאים בפחית-נפש —

פתאם ולאחד מן החבורה יתר האף בכלבים על שהם שוכנים במנוחה

שבו. הגע בעצמך! הלא אין אלה בגדר כלבים כִּפִּי!
 אז נוטד ה"טויק" אבן לתוך ידו, וזרקה באחד הכלבים, "מען ידע, מתאנף
 לו קצת הדבר ושב מיד לַמְנוּחָתוֹ וּלְרִשְׁלוֹתוֹ —
 מוכן מאליי, שבכונן זה אין הדבר יוכל להגמר. הנערים וזרקים בכר-
 אבן גדולה מן הקדמת, וזה האחרון כבר קורא תגר —
 רואה החבורה שהדבר כך הוא, מיד כל אחד ואחד מהם מתחיל לזרוק.
 בו אבן שלו, ואז הכלב נעשה פלג בדבקי; הוא קופץ ממקומו, גובח רמות.
 מדבק אחרי "אויביו", חבדו-אחריו, ואנחנו כלנו נמלטים על נפשנו בפהי נפש-
 כרותי שולים וטטופירזעה.
 אחרים קופצים לתוך הפור הקרוב, רבים רצים מחמת המציק אל בית-
 העלמין הנכרי, עד אשר תשכך חמתם של "שוכרי-מישקה".
 אחרי "מלחמת-מצוה" זו החבראי מזדמנת שוב למקום אחד, וכך הדברים
 הולכים ונמשכים עד ליציאת כוכבים.
 רק לסנות ערב נזכרת ה"חבראי", שההורים מחכים ושצריך ללכת לבית-
 הכנסת...

IV

נהנה העירה ב"יום טוב", וההג-הג מתפתורה...
 היום הצוהר והצעיר שואף לנצח את עמק הליף. בעד החלון נשקף עמוד
 השחר. בננת הירק שליד הבית דומם דומם ינועי העשבים, עשב אל עשב
 שח והולך, הולך ומספר רזי-ליפה —
 אבל הגה כבר קרני-שמש ראשונות מתנועעות על פניהם והעשבים מכונים
 עצמם לקבל הדך פני היום —
 מלא ימלא אוירה של העירה ריח ניחוח להיערות והשדות הקרובים.
 קיל חליל הרועה ישמע, קולות הסירים מבית-המדרש, הפל עולה בלול, שירה
 בפל, נעם בפל —
 מרסרף רוח בקר. העשבים לוחשים, נערים, — יהודים קטנים, — אומרים
 עוד "תקין"...
 אט אט חולף בקר, הקולות מבית-המדרש הולכים מרגע לרגע הלך וחלף,
 הצפרים של בית-הכנסת העתיק כבר פתחו "שיר-שלי-יוב" שלהן —
 אז יוצאים יהודים, קטנים וגדולים, מבית-המדרש החוצה. נערים בגילה
 ירצו. השמש מציפה בקרניה את ראשי הגנות. הולכים יהודים למכול בנדר —
 זוגות זוגות, הלך ודבר ילכו, יהודי עם יהודי, אברך-משי עם אברך-משי-
 שיחות נאות, מְתִינֹת מְתוּחָה על פל, מנוחת קיש הא —
 סחים בדבר מתן-תורה, בדבר השקא-השכינה, בדבר ה"רבי" והקדושים

מינים עבדי, בדבר האויר הצה וגם בדבר החדש, — הוא חדש מי —
— הטרם יהעת מה יאמר ה, אורב־ישראל, בדבר ירח מי ?

— מה ?

— מי הוא בנימטריא חמישים, מיסום שנחדש זה מאירים והולכים כל נ
שערי בינה, אף אחד לא נעדר. אמות העוֹם — אפילו הן מודות, שהדש־מי
זה מקנל הוא לכל מיני דברים טובים.

— בינה הלא היא שכנתא עילאה, ויבדי תאיר בשכנתא תתאה — מי
העולם פלו מתמלא חסד.

— החדש מי הזה מקנל הוא ביותר לרפואת הגוף, ועוד יותר — לרפואת

נפש ...

הנה כך הולכות ונמישכות היסודות.

V

ובכית-החדש בשעת תפלה.

יהודים בני-יוחסין, למדנים וחסידים, — עומדים הם בפאת-מזרח, והשמש
שוכנת אור על עטרות מלכותיהם.

יחידים־סלה שבהם הובשים לראשם ירמלקאות עשיות לדבר, ירמלקאות
של ה, וביותר מתלבשים הכל לקנים...

צבע הלכן מראה על אורות ועל חסדים, ובהג השנועות הכל צריך להיות
חסד ורק חסד —

יהודי פחוש, בעל קומה נמוכה, עולה על הבימה. פותח הוא את ה"סידור"
מתחיל לנגן אותו נגון רוח שמחה ותונה גס־יחד של ה"אקדמות" —
וה"עולם" נמשך אחריו. המתפללים ראשם ורפס נתון ב"אקדמות". מי
עמינו מבין-מעין בפירוש...

ברוח־פקר טהורה, כמלאך טהר יליד החג מרחק הנגון —
וה"עולם" משקיע עצמו ברוח־הקדש כבמים רבים — "על מי מנוחת ינהלני" —
וה"עולם" מלא שבע שמחות, והוא רוח נחת מן הכבוד הגדול אשר
הנחיל ה' לעמו ישראל, לעמו בכורה, ומן הכבוד אשר ינהל ישראל זה לעתיד
לבוא —

הלא בשעה שאמרו ישראל, נעשה ונשמע' באו מלאכי מעלה וכתרו להם
פתרים —

ועת שמעו את הדבור יוצא מפי הקב"ה, את קול ה' בהור, פרהה נשמתם
מדם. והקב"ה ברהמינו הרבים ובאהבתו הרבה הוריד טל שְׁמַחִים כו מתים וחזרו

הנשמות לגוף —

כלאים נטלים על כנפיהם; עד להר סיני הביאום, את ישראל, עד להר

הבוהר באש —

ומלאכים גם לעתיד לבוא יהיו משרתים אותם, הקב"ה יעשה אז סעדה לצדיקים, על פסאות של זהב יהיו הצדיקים מביים ואת יין המשמר ישתו לרניה — —

והנה באה התפלה לידי גמר. איש איש ילך הביתה — ולבו טוב עליו. אחרי מאכלייהקלב — קטן וגדול שם סניו אל השדה.

ובשדה, על רחבי כר, ינחם, אט אט ידברו ובנתת, ואין כל היהודים שוים:

המכפרים שבהם, הלמדנים והיראים שבהם, משהחיים בענייניחסדות; סתם יהודים — עוסקים במלידעלמא. נעים משתובבים, ונערות הולכות זוגות זוגות, נותנת עיניהן בבהר פלוני ואלמוני — ומורדות עפעפיהן — — — —

VI

והנה גם הולך שבעירה.

שורות של בתי-עץ נמוכים, רהובות קטנים, שורות של חניות-עץ ומגרש של שוק לפניו, אכרים עומדים על יד עגלותיהם, הסוסים מתרים ואוכלים מתוך השדה שעל העגלות, יהודים נגשים, מריחים, מחפשים בעגלות, שואלים למחיר הסהורות, נושאים ונותנים, צועקים, טוענים, קונים, מוכרים. הנחיות עומדות בחניות, ידיהן שוקלות את הסהורות, אוסרות, קושרות את החבילות ופיותיהן מלאים שפע מלים, לפחות בהן את הקונים, פעם בדברים רכים, בבקשות ותחנונים, פעם בדברי תוכחות, פעם בדברים קשים, חרפות וגדופים (לקונה המורד או להנחית המתחרה), ופעם — פטומי מלין בעלמא, ספורים ודברים ובדיחות המושכות לב הקונה, דרישת שלום ושלום כל בני ביתו ופרותיו וסוסיו וכל אשר לו, ובאותה שעה, הגברים החנונים עוזרים לנשותיהם, אבל ידיהם כמו לא לזה נוצרו, ופניהם — פני חובשי בית-המדרש או אברכי-משי. לא פה יכירם מקומם. אבל מה לעשות? הפרנסה הארוכה...

הנה עומד איזה חנוני ב"חלדריקה" הארכה שלו, באפו הארך והמחדר, בשדרתו הכפופה ובפאותיו המתנענעות הנה והנה, ובשעה שהחנות מלאה קונים וקונות ואשתו רצה כמבוהלה מזוית לוויית, מסתורה לסחורה, מדבור לדבר, מברכה לקללה ומקללה לברכה, הנה הוא עומד נצב באיזו סנה ו"אומרי את יתר התהלות והתשבחות, שלא הספיק "לאמרן" במשך השעות שישב בבית המדרש, או את ה"הק" אשר טרם הספיק לגמור שם.

והנה בחנות אחת עומדת חנונית נגידה וחישובה, בעלת סגור כפול, פנים מלאים, אצילים יהודי ה"חוס" עליהם. דבריה ספורים, ומדודים, אבל בדבריה המעטים היא פועלת יותר מן הנשים האחרות. במטב המלים שלהן, מנוחה מלאה שפע-ברכה. בפנת החנות עומד לו אישה, והוא בעל קימה נמוכה, פאות קטנות מסלסלות, עינים שמהן נשקף זר של טהרה, קי פנים עדינים ואציליים, חתימת זקן קטנה אשר בעד שערותיה הבודדות יראה הסגור החד, ח ה ראשו כפוף ונטוי מעט הצדה, ושפתותיו מרחשות איזו משנה מפרק ה"משניות"...

הנה רץ לו בשוק יהודי בעל קימה גבוהה, בעל מצח גבוה ורחב, פנים שחרחרים, עצובים, עינים מביטות לאיזה מרחק אשר לא-כאן, פאות מסורות, תלדקיה בלתי-מפוסה, אוזו בכנסה האחת ומניע את הכנף השנית חנה והנה, כמו חפץ הוא לנסות את פחו של הרוח, ממחר אל עגלת הטהה, אשר לאחד האכרים, שואל את האכר המוכר: מה מחיר? איננו שומע את תשובתו, רץ במהירות אל עגלה אחרת מלאה ישיבת, ממשימש, מריח גם שם, מחליף דברים עם האכר.

נגמר העסק, המוכר מוכר את הסחורה לאט לאט, בנחת, במתינות. טרם הספיק לעשות צעדים אחרים, — והקנה כבר יושב בחברת תלמידים, שהוא לומד עמם את המהרש"א שבסוגית "מפקד נזקין" —

כי בעמדו על יד האכר, בסחרו, בנישאו ובנתנו, היתה מחשבתו באותו ה"מהרש"א, וכשישב מן ה"מסחר" — התחיל באותה המלה עצמה באמצע המהרש"א אשר אמרה בטרם ילך ל"סחר", כמו לא היתה כל הפסקה וכאלו לא חדל הלמוד אף לרגע —

והנה הולך לו יהודי אחר, כובעו מופשט לאחוריו, ידיו נשואות לפניו, נגש אל כל חבורה וחבורה, אל קבוצה וקבוצה, נושא ונותן, מתוכח ומפסל, מוכיח בכל מיני הריפות, "שהפישט" בדבר השעיה שמסר לאחד למכור בבשרו בו ואותו ה"נאמן" פשט לו את הרגל, הוא כמו שאומר הוא — ולא כמו שאמר אותו הנאמן, שגלול ישנה יש לו אצלו...

והנה שם על יד מגרש השוק שתי הנזות גדולות מתהרות זו בזו, בעליהן מחרים ב"דברים יפים": בסחורות של צמר ופשתים, משי ורקמה, אבנטים, ימולקאות, מנורות, כל מיני תכשיטים לחתן ולכלה, הנה שני המתחרים, מחשובי העירה, אבל לא הרי האחד כהרי השני: האחד — סוחר זקן ורגיל, מיישב, זופר ומונה כל מלה ומלה, מהלך עקב בצד אגודל, איננו יוצא לשוק בלי מעיל עריון של משי עריו, מנעליו תמיד מגוהצים, בגדיו תמיד מסחורה יקרה, יקים ומסדרים, כובעו של משי וכלו של משי, מדבר רק עם ידיד סלה בעונה עשויה, חושב עצמו ל"חכם-מדינה", קורא בסתר ספרי ריב"ל, קופסת הטבק שלו, שמרית הוא ממנה תמיד ושמנתת היא אצלו תמיד בישיבתו בבית-הכנסת,

שר כסף היא, מליתו מעטרת בעטרה של כסף, ביום המבורים הוא לובש ירמולקה של משי לבן, נכנס הוא לבית המדרש כהולך על בהונות רגליו, משתתה בנמוס, נניש אל מקומו במזרח הכתר ואינו זז משם, הויש מ, מקראות גדולות' מכוך הדר כנה תמיד לפניו, ובעת קריאת התורה מעביר הוא את הסדרה וכנגן את ההספדה בקול נעים, אינו אוהב לסלסל ולהתנכת, אבל כששואלים אותו—הוא עונה דברים מעטים, כעושה טובה גדולה לשואל...

השני למדן הוא מכף רגלו ועד ראשו: קונה בלמדות ומוכר בלמדות, טוען בחריפות ומתנכח בהתלהבות, ניצוצות נתונים מפיו וידיו אהות בכפתורו של בגד הנטען; בימי בחרותו למד, כלבד הישם, המורים והשיע, גם את המורה וגם את הרלבני, ואילו היה מיצא שני לו בעירה—היה מסלסל עמו בענין, חיוב המציאות, כמו שהוא מסלסל עתה עם לומדי העירה בסוגיא דאשו משום חציו. נחפו הוא תמיד בלכזו, מדר בהסוון וכלו חפזון, אינו יודע גאיה, אבל אינו יודע גם עונה, נתון הוא קלו לעניני מסחר, אבל יכול הוא לסגור את הנותן באמצע היום, ודוקא ביום הישוק, בשביל לראות ולענן בספרים שכבית המדרש, בשעה שאיזה קישיא המורה אינה נותנת לו מנהיה...

והנה גם ה,מגישים" שכעירה.—הנה תנחום בעל הצואר העבה והידים העבות והגסות, והנה גם בניו, שכל אחד מהם—גבר בגוברין, לנלחם עם מחנה שלם של אנרים צעירים ויכול להם. הנה הוא יוצא עם בניו לשוק, והכל חרדים ויראים מפניו, אוי לו לאיש אשר יהיו לגשת אל העגלה שבני תנחום עומדים סביבה ואשר יתן עינו בסחורה שהם קונים. מתקב הוא בנפשו...

והנה גם משהידיחק וחמשת בניו שכבישו להם מקומות ב,מזרח" בלי כל מחיר, ואילו היו הפצים, היו לוקחים להם לעצמם את כל ה,שלישי" וה,ששי" וה,מפשיים", אלא שיש ישר כלבכם וידעים הם שענינים כאלה שנים ליודעים את הנקדות השחורות; אבל אוי לו לאיש אשר יעז פניו לגשת אל גבולם ב,מזרח", או אשר יטול את הסחורה שהם מהפכים בה, או שיגיד לאפה, שהם נושאים ונותנים עמו, שמץ ממיני הערמוניות שהם משתמשים בהן בשעה שהם שוקלים את הסחורה או בשעה שהם סופרים ונותנים את כסף-מחירה...

והנה גם קצבי העירה, המטילים אימה על כל העירה מסביב ואשר בעל הטקסא חרד מפניהם יותר מאשר יחרד מן ה,אורידינקי" וה,סנקבו" — ובכל-זאת גם השוחט גם הרב פטורים מאימתם, פי שיראים דם מן העברה יראת-מח...

VII

והנה הגם לפני כל יהורי העירה כפי יניהם מתפללים, לומדים, נושאים ונותנים בעניני תורה, יהודים עשופים במליותיהם, בוכים, צועקים, מתהננים, מנגנים,

מזג, מתרבים באידיכום על ידי נגנייה הכיר שלהם, עוסקים במצוות, עולים, יורו, פונים לעסקיהם, עובדים, סוחרים, לפעמים גומלים הסד, לפעמים מונים זמרים, יהודים טרודים, בהולים, דחופים, נחפזים, אצים ודוחקים איש את רעהו, אוכלים את לחמם בנהלה ורצים לתורה או לסחורה —

והנה יהודים אלה לפני בהיותם בדוג משפחתם בימי השבתות. הרי לפני יהודי שבת מלאי שירה וזמרה וכלינגהנפיש לאל חי, הנה יהודים לבושים סורטיקים של משי ואבנטים רחבים וירמולקאות של סמט חדשות, יושבים בסעדה של שבת, אוכלים בהרחבה גדולה, יושבים ומזיעים ומקנהים פניהם במספחת האף ונהנים הנאה גדולה מן ה"טשורלנט" ומשמחים את נשיתיהם, המכמות ראשיהן בסודרים של משי, לובשות "קוממות" לבנות ונוצרכסוף ומכיות אל אישיהן ופרי בטןן ושוואבות נחת" —

והנה יהודי-השירה עושים את שלהם. פותחים את "לקוטי התורה" או את ה"תורה אור" ולאחר זמר הארץ, מעט במבוס, הנאה באצבע צרדה וגנון אמי באה ההתעמקות בספר, ולאט לאט — המעבר אל עולם אחר, מרום וקדוש. הרי כבר נשכחים כל אלה הריסות והפשיטות וה"קוגלים" והכרפשים המכפלים. נשכחים לאט לאט גם הנשים והילדים היושבים מסביב, והמוח שקוע במחשבת הבד עמוקה והלב מזמר איוו מילודיה חבידה, היוצאת מטילא מן המאמר במלאך היוצא מן השופר...

VIII

ככה אראה בעיני רוחי עיר-ילדותי, אשר מני אז כבר נהפכה עשרת בונים, ומי יודע אם השאירה מננה מלחמת-הדמים, מלחמת האחים בשנים האחרונות, שרירי ופליט! איך, עירתי? לבי הומה אליך, כאשר יהמה לב איש אל אמו וילדתו, מה עיניו לך מני אז ועד הנה כל מיני "משכילים" וכל מיני "מתקני-עולם" וכל מיני מהרהריריב ובעל-אגרופין משמאל ומימין? ומה עשה עמך המקרה האכזר מאז נשיתך, מאז עובתך, מאז עקרני הזמן ויגלני גלות אחר גלות ויפזרני פוזר אחר פוזר ויגזול את מנוחתי ויגפן את כל תקותי אל הסלע?

איך, עירתי? ברוח כבר שבתי אליך. כבר שבתי אל אלהיך באמת יבתיים, אבל את איך? איך בתיך הנמוכים? איה גדרך שהייתי מטפס עליהן? איה בית-מדרשך הגדול וארונות כפריו הרבים שבילתי בהם ימים ושנים? איה הבית שפוך-האור שעמד באמצע השוק ושבו הייתי לומד תורה? איה המגרשים מסביבך? —

עיר-ילדותי! לא רב הוא הטבע בך. רק אילן אחד בך של שמעון ה"נגיד" ורק גנות-ירק אחדות מסביב לבתים אחרים, רוח חי ונעים מגיע אליך

מן השדה המטוּכִים, אבל קשה לו ההתרחות עם העובדה אשר כך ועם הרחובות שאינם מְקִיִּים.

הנה נהר יפה מסביב לך, והנה הצרות של „פריצים“ וגני-חמה מסביב להם, והנה גם חורשה מסביב לך ואהו, ההולך ונמשך פרסאות שלמות, אבל מעט כך הענין וההפך אל הניר הנאה והאילן הנאה, והעקר — אין לך פנאי. הרי נתונה את כלך לתורה ולספורת, והטבע מאין יבוא אליך? אין כך הוד הנוסעת ורק לעתים בודדות תופיע כך הוד הזורעת בננות — אבל אוראלהים שפוך עליך, אור הרוח, אור התורה, אור הטל —

מלאכי השלום פּרשו כנפיהם עליך, זיו והארה מאור אינסוף ננס בלבבות בניך, עוררם, קראם לתורה ולתשובה, עטה הוד עליון את פני הגדולים שבהך וישפך חַיְתָם על כל היושבים כך.

IX

ומזמן לזמן תוקפני כאב גדול אשר לא אוכל נשוא. יגון בלבבי וגעגועים חזקים על עירה אשר כבר איננה —

ובזהות לבי מלא כאב, יש אשר אידם ואראה בחזון עירת-נעורי מְעִרַת לא רק בהוד שמים, כי אם גם בהוד-אין, בהוד גן וכרם, תלם וני. הרי שדרות ארְפּוֹת של אילנות גבוהים, ענפים ומצלים מסביב לעירה. העירה כלה — כטובעת בירק האילנות. הרחובות רחבים וארְפִים מאד. הבתים הם בעלי קומה אחת, קטנים ונמוכים, אבל מְהֻמְכִים הם הטיבת-דאמן. מסביב לבתים — מעקות מְהֻמְכִים וגלולת-כתרות, וכל מיני צעצועים-שעשועים על ראשם. כרם קטן מימין לכל בית, גנה קטנה משמאלו, עציצים מלאים פרחי הוד על כל חלון וחלון. החלונות פתוחים אל שדרות-האילנות הרחבות, ילדים וילדות משחקים בין האילנות. מנוחה לא מעלמא. הדין פרושה על כל העירה. בני אדם נושאים ונותנים איש את רעהו, אבל הכל כמעט בלא אמר ודברים. המנוחה והדומיה כמו נושאות הן את המחשבות והרצונות איש לרעהו. שפע ואשר מסביב, האנשים רואים בשמחה ובאהבה סנימית איש את פני רעהו. שמחת הנשמה, אשר אשר אין בְּטוֹי לו.

ובתוך עירה-החלום זו תיעה אנכי. יודע אנכי שזו היא עירת-נעורי, אבל קרובי ומידעי אימו? מבקש אני אותם בכאב נמרץ, הוקר ודורש אתהיבה. כמְדָמָה לי שמראים לי לפעמים: „פה ושם הם“, אבל אינני מוצא אותם. מבקש אני את אבי ואת אמי ואינני מוצא אותם. מבקש אני את הבית, שבו נולדתי ושבו בליתי ימי ילדותי, ואינני מוצא אותם. מבקש אני את כל אלה שהכרתים וידעתים בימי ילדותי, — ואנכי ידעתי את כל בני העירה, — אין זכר לכל אלה. תחתם — אנשים זרים לי, עומד אני ומתפלל: מאין באו כל אלה האנשים?

דהם בני אותם האנשים, אשר ידעתים מכבר? לא. מזכיר אני לסנהם שמות
האנשים, הידועים לי מימי ילדותי, ואין הם יודעים מהם מאומה. הבנים הלא
זכרים את אבותיהם. אלה אינם יודעים מאומה. בודאי זרים הם לגמרי. ואימו
כל אלה האנשים אשר היו שם לפני? מתו? גלו? אבדו? האמנם כלם
מתו? הלא בניהם היו הרבה אנשים צעירים! אנה הלכו כלם? אנה גלו?..
תועה אני מסביב לעירה, הולך, סובב ביערים ובכפרים, מבקש אני את
הנחנה שמסביב, את בית משרד הלכנים, את הקאה, את הגבעה ואת היל, ^{הלא}
נכח אני עם אנשים, שואל אני אותם: אנה הגידו לי, אנשים טובים, אסוף היא
עירתי? — שם, שם היא. — ואסוף מעון אבותי? — בבית פלוני ופלוני. מבקש
אני ומבקש ואיני מוצא את אבותי. איני מוצא כל מזכיר. הכל חדש ומחדש.
הלא עירתי היא זו ועם זה הכל כל-כך רחוק, ועם זה הכל כל-כך נעלה...
יוצא אני את בני העירה, מטיף על יד הורשה אחת — והחורשה עומדת
על שפת נהר שוטף. הנני תועה בין העצים, אבל העצים אינם עבתים, אינם
נכונים ואינם תכופים וסמוכים זה אצל זה. יש רוח גדול ביניהם, המטיל רואה
מבעדם את הנהר השוטף. רואה אני את גלי הנהר ורואה אני אנית-קיסור נשאת
על גביהם, אופן גהר לאניה ועל האופן הוותים פסוקים נראים וקדושים.
מדבר שם על היראה העצומה והתקוה הגדולה...

ויש אשר נשא אני בעצמי על אנית-הקיסור ההיא, כוכבים רחוקים מרמזים
משמי מעל, גלים לגלים מביעים מתחת, לאן נשאת האניה? —
בואה היא ליד גשר, אשר לא אראה ראשיתו ולא אראה אחריתו. עוברים
עליו רבוא-רבבות בני אדם. נושאים הם עממם את צורות דאגותיהם וענותיהם;
נושאים הם עממם את „סבל החישה“ שלהם, ענות-אבותיהם; נושאים הם
עממם תקוות ממירות ובענינים טמורים; נושאים הם עממם חלומות-נעוריהם
ורביון חייהם-בלם —

אחדים עוברים במניחה: תמיד יאפו אל העבר השני...
שמיש חדשה נשקפה ממחק. שמים נפתחים. כוכבים פוצחים שירה,

